

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sint-Pietersplein 52 (Gent, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2019F149
Juni 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Floortje Heirman

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Programma van maatregelen.....	6
1.1	Administratieve gegevens	6
1.2	Synthese	8
1.3	Gemotiveerd advies.....	9
1.4	Conclusie	11
2	Bibliografie.....	12

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	7
---	---

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
--	---

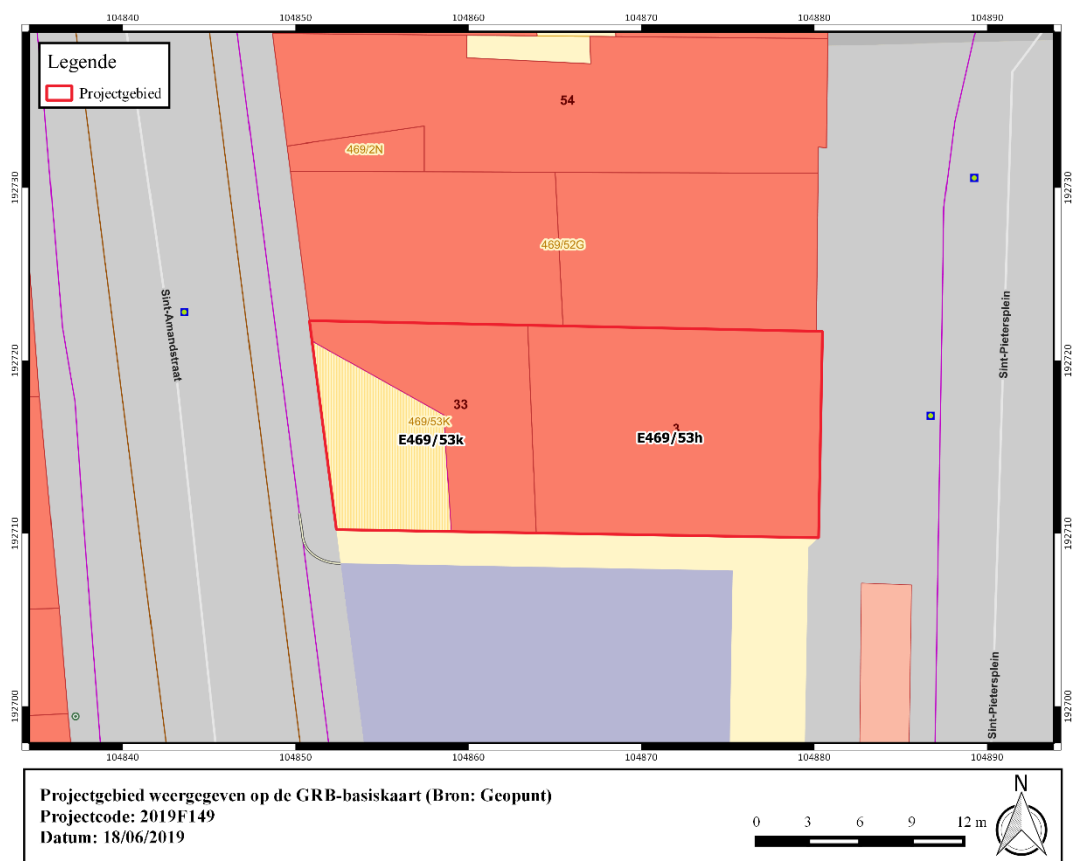

1 Programma van maatregelen

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	BVBA Docks Gent, Jules Bordetlaan 160/6 1140 Evere	
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00069	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Ruben Willaert BVBA Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Gent
	Deelgemeente	/
	Postcode	9000
	Adres	Sint-Pietersplein 52 – Sint-Amandstraat 33 9000 Gent
	Toponiem	Sint-Pietersplein 52
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 104839 Y _{min} = 192695 X _{max} = 104898 Y _{max} = 192736
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Gent, Afdeling 5, Sectie E, nr's: 469/53k, 469/53h Figuur 1	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.2 Synthese

Ter hoogte van het projectgebied Gent Sint-Pietersplein wenst de opdrachtgever de bestaande bebouwing te slopen, met behoud van de gevel aan de zijde van het Sint-Pietersplein. Na de sloop van de bestaande bebouwing gaat de opdrachtgever over tot de bouw van een studentenhuus met 50 units (gemiddelde oppervlakte van 17 m²) verspreid over 5 verdiepingen, met bijhorende inkom, binnenruimte, fietsenberging, ondergrondse kelder en lift. De diepte van de kelder bedraagt ca. 2,3 m t.a.v. het straatniveau van het Sint-Pietersplein. Het gelijkvloers wordt tot een diepte van 3 m t.a.v. het straatniveau van de Sint-Amandstraat uitgegraven. De onderkant van het gelijkvloers komt op gelijke hoogte als het straatniveau van het Sint-Pietersplein.

Naar aanleiding van de geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag binnen een vastgestelde archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt, werd een archeologienota opgemaakt. Op basis van dit bureauonderzoek werd nagegaan of een verder archeologisch traject met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of er een (gedeeltelijke vrijgave) mogelijk is.

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden, in de zandstreek. Gent is gesitueerd op de oevers van de Leie en de Schelde. Door de eeuwen heen waren deze rivieren de belangrijkste waterwegen waarlangs handelsverkeer heeft plaatsgevonden. De Quartair geologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten. De bodem staat gekarteerd als een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Op basis van de bureaustudie kan afgeleid worden dat het plangebied zich situeert net ten westen van het Sint-Pietersplein, waar in het verleden een grootschalig archeologisch onderzoek uitgevoerd werd door de Dienst Stadsarcheologie Gent. Het Sint-Pietersplein maakte deel uit van de Sint-Pieterssite, m.a.w. het areaal dat hoorde bij het in de tweede kwart van de 7de eeuw opgerichte Blandiniumklooster. Rondom de abdijsite van Sint-Pieters ontwikkelde zich in de loop van de middeleeuwen een nederzettingkern, Sint-Pietersdorp genaamd.

Op de noordelijke zone van het Sint-Pietersplein en de zone langs de Tweekerkenstraat werden heel wat sporen aangetroffen, die in verband te brengen zijn met de driebeukige parochiekerk van het Sint-Pietersdorp, te situeren net buiten de muren van de abdij. De parochiekerk, gewijd aan Onze Lieve Vrouw, werd openbaar verkocht en gesloopt in 1799. De naam werd in 1809 overgedragen op de nabijgelegen abdijkerk: deze kreeg vanaf dan het dubbele patrocinium Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieters. Enkel de naam 'Tweekerkenstraat' herinnert nu nog aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk (parochie) en de Sint-Pieterskerk (abdij), die eeuwenlang naast elkaar bestonden.

Uit het archeologisch onderzoek kon afgeleid worden dat nog slechts weinig constructieresten van de parochiekerk bewaard waren. Eén van de redenen was de stabiele zandgrond, waardoor diep ingegraven funderingsresten onnodig waren. Zowel in als rond de kerk werden heel wat inhumaties vastgesteld, die deel uitmaakten van de begraafplaats van het Sint-Pietersdorp. Deze begraafplaats was *grosso modo* in gebruik van de 11de eeuw tot 1799. De begrenzing van het kerkhof situeerde zich buiten het opgravingsterrein. Het is niet duidelijk in hoeverre het huidige plangebied zich al dan niet binnen de begrenzing van het kerkhof situeert.

Na de sloop van de parochiekerk en verschillende abdijgebouwen kwam er een aanzienlijke ruimte vrij, die vanaf 1811 gedeeltelijk gebruikt werd als oefen- en marsveld voor de militairen die in de overgebleven abdijgebouwen waren gelegerd. Op vraag van het stadsbestuur richtte architect *Leclerc-Restieaux* in het midden van de 19de eeuw een plein in met eenheidsbebouwing rondom de overgebleven abdijgebouwen. T.g.v. deze urbanisatieplannen kwam het Sint-Pietersplein en de oostelijke zijde van de Sint- Amandstraat tot stand. De aanleg van het nieuwe plein ging gepaard met ingrijpende nivelleringswerken, met name in het westelijke deel, waardoor het oorspronkelijke reliëf van de Blandijnberg ingrijpend gewijzigd werd. Vanzelfsprekend hebben deze nivelleringswerken een grote impact gehad op de bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief.

Concreet is de archeologische trefkans binnen de grenzen van het plangebied t.g.v. de ingrijpende profielwijzigingen sinds het midden van de 19de eeuw zeer laag. Gelet de verstoringshistoriek van het terrein wordt verder archeologisch onderzoek weinig zinvol geacht.

Uiteraard dient hierbij gewezen te worden op de archeologische meldingsplicht, conform artikel 5.1.4 van het huidige decreet betreffende het onroerend erfgoed.

1.3 Gemotiveerd advies

Voor de geplande werken ter hoogte van het projectgebied Gent Sint-Pietersplein worden geen verdere onderzoeksdaden aanbevolen. De verstoringshistoriek van het terrein vormt het voornaamste argument om af te zien van een verderschrijdende onderzoeks-sequentie.

Na de sloop van de parochiekerk en verschillende abdijgebouwen kwam in het midden van de 19de eeuw het huidige Sint-Pietersplein tot stand. Ook de oostelijke zijde van de Sint-Amandstraat kwam in deze periode pas tot stand. De inrichting van het nieuwe plein ging gepaard met ingrijpende nivelleringswerken, met name in het westelijke deel, waardoor het oorspronkelijke reliëf van de Blandijnberg ingrijpend gewijzigd werd. De profielwijziging gebeurde in 3 opeenvolgende afgravingen en is momenteel nog steeds zichtbaar in de vorm van de monumentale trappenpartij die het Sint-Pietersplein verbindt met de hoger gelegen Sint-Amandstraat.

De hypothetische reconstructie van het oorspronkelijke maaiveld toont dat dit niveau zich ter hoogte van de oostelijke zijde van het plangebied (zijde Sint-Pietersplein) 1,9m hoger lag dan momenteel het geval is. Rekening houdende met het hypothetische karakter van deze reconstructie en rekening houdende met een foutmarge van 0,5m t.g.v. oneffenheden in het terrein (microtopografie) kan aangenomen worden dat het oorspronkelijk niveau van het plangebied aan de zijde van het Sint-Pietersplein tussen 1,4m en 2,4m hoger lag dan het huidige maaiveld.

De archeologische verwachting is laag voor volgende spoorcategorieën:

- Skeletten
 - Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan niet afgeleid worden in hoeverre het plangebied zich situeert binnen de begrenzing van het parochiekerkhof
 - Indien het plangebied zich zou situeren binnen de begrenzing van het parochiekerkhof:
 - Het plangebied zou zich in dit geval situeren op de rand van het parochiekerkhof. Onderzoek van kerkhofpopulaties, o.a. het onderzoek

uitgevoerd op het Sint-Pietersplein, toont aan dat de intensiteit van begraving sterk afneemt naar de rand van het kerkhof.

- Op basis van de TAW-gegevens aangeleverd door de Dienst Stadsarcheologie Gent kan afgeleid worden dat de skeletten in opgravingsvlak H, die zich dichtst bij het plangebied situeert, zeer zwaar verstoord zijn door de 19de-eeuwse nivelleringswerken. De restanten, die deel uitmaakten van de oudste bijzettingen, kwamen net onder de huidige pleinverharding voor. Uit de communicatie met de Dienst Stadsarcheologie blijkt dat enkel de onderste cm's van de grafkuilen nog bewaard waren.
- Kerkhofmuur
 - Uit het vlakdekkend onderzoek van het Sint-Pietersplein kon afgeleid worden dat de restanten van de parochiekerk slechts zeer oppervlakkig bewaard waren. Slechts in sommige gevallen kon nog metselwerk *in situ* geregistreerd worden. Vaker diende het grondplan gereconstrueerd te worden aan de hand van uitbraaksporen of op basis van de afwezigheid van inhumaties. Dit geldt met name voor het westelijke deel van het Sint-Pietersplein, omdat deze zone gekenmerkt wordt door een zeer stabiele ondergrond en diep gefundeerde structuren bijgevolg onnodig zijn. Dit geldt niet voor het oostelijke deel van de opgravingszone, omdat hier een horizontaal plateau gecreëerd diende te worden op de helling die afliep naar de Schelde. Hierdoor zijn de funderingsresten van de parochiekerk in deze zone wel beter bewaard.
 - Hetzelfde geldt voor begrenzend muren, zoals de kerkhofmuur. Dergelijke muren zijn weinig dragende muren en zullen in vergelijking met de draagmuren van de parochiekerk beduidend diep gefundeerd zijn. Rekening houdende met de stabiele ondergrond en de verstoringshistoriek van het terrein, is het vrij waarschijnlijk dat deze muur/muren -indien aanwezig binnen de begrenzing van het plangebied- niet meer bewaard is/zijn.
- Grachten
 - Uit de archeologische opgraving van het Sint-Pietersplein kon afgeleid worden dat enkel in het oostelijke deel van het plein nog restanten van afwateringsgreppels geregistreerd konden worden. Het westelijke vervolg van deze greppels kon in geen enkele van de opgravingsvlakken vastgesteld worden.
 - Deze vaststelling is niet verwonderlijk, gezien het oorspronkelijke reliëf vooral in het westelijke deel van het huidige plein grondig werd gewijzigd. Het archeologisch bodemarchief is hier op vele plaatsen niet bewaard.
- Historische bebouwing zijde Sint- Amandstraat
 - De oostelijke zijde van de Sint-Amandstraat, m.a.w. de westelijke zijde van het plangebied, is pas tot stand gekomen tijdens het midden van de 19de eeuw, n.a.v. de aanleg van het plein.
 - Hier is dan ook geen historische bebouwing, gekoppeld aan de Sint-Amandstraat te verwachten.
- Poel
 - Op verschillende 16de-eeuwse kaarten wordt in de nabijheid van het projectgebied een vrij grote poel gesitueerd.
 - Deze poel is niet exact te lokaliseren, want het spoor blijkt reeds verdwenen voor de aanmaak van de modernere stadsplannen.
 - De poel wordt volgens een mededeling van de dienst Stadsarcheologie Gent meer noordwaarts gesitueerd, eerder ter hoogte van het noordelijk gelegen kruispunt, en bijgevolg niet ter hoogte van het plangebied.

- Deze poel is niet te vereenzelvigen met de poel die afgebeeld wordt op het Primitief Kadaster van ca. 1830. Deze poel situeert zich immers op het Kramersplein¹.

1.4 Conclusie

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat de aanleg van het Sint-Pietersplein tijdens het midden van de 19de eeuw geresulteerd heeft in een ingrijpende profielwijziging van deze locatie. Vooral in de westelijke sector is het oorspronkelijke reliëf van de Blandijnberg sterk gewijzigd. De monumentale trap die het Sint-Pietersplein verbindt met de hoger gelegen Sint-Amandstraat herinnert tot op de dag van vandaag nog steeds aan deze nivelleringswerken. Vanzelfsprekend hebben deze nivelleringswerken een grote impact op de bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief. Ter illustratie kan verwezen worden naar de resultaten van het vlakdekkend onderzoek, uitgevoerd door de Dienst Stadsarcheologie Gent op het Sint-Pietersplein. De archeologische sporen zoals greppels, inhumatiegraven, de muren van de parochiekerk bleken slechts lokaal en minimaal bewaard. Rekening houdende met het feit dat het oorspronkelijke maaiveld zich ter hoogte van het plangebied nog hoger situeerde dan op het onderzochte deel van het Sint-Pietersplein, is de trefkans op archeologische resten zeer laag. Omwille van deze reden wordt verder archeologisch onderzoek weinig zinvol geacht. Indien bij de geplande werken toch archeologische resten aan het licht zouden komen, dient uiteraard gewezen te worden op de archeologische meldingsplicht, conform artikel 5.1.4 van het decreet betreffende het onroerend erfgoed.

¹ Mededeling G. Vermeiren

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.